

PART VUITENA

---

criteris de traducció entre les llengües oficials de les Illes Balears

INTRODUCCIÓ

La normativa en matèria lingüística disposa que el català és la llengua pròpia de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i, com a tal, és la llengua d'ús normal i general en les seves actuacions. Així mateix, la normativa també preveu altres usos, tant dins el tecnolecte administratiu com fora d'aquest, per al castellà i, més ocasionalment, per a altres llengües.

Per això, és necessari que el LLIBRE D'ESTIL estableixi uns criteris de traducció entre les llengües oficials de les Illes Balears.

El primer capítol d'aquesta part vuitena, «Criteris generals», tracta de les pautes bàsiques que s'han d'aplicar en la traducció, especialment la dels documents administratius i de les disposicions normatives, que són els texts que més es tradueixen a l'Administració de la Comunitat Autònoma.

D'altra part, el segon capítol, «Criteris específics», es refereix principalment a la traducció dels noms propis, una qüestió que es planteja sovint quan coexisteixen dues llengües oficials en un mateix territori. Tot i la dificultat de generalitzar, s'ofereixen unes pautes que han de marcar l'estil institucional a l'hora de traduir determinats mots o de deixar-los en la llengua de partida.

I. CRITERIS GENERALS

Com s'ha dit, la normativa disposa que el català ha de ser la llengua d'ús habitual a l'Administració autonòmica. Aplicat a la traducció, això implica que el català és ordinàriament la *llengua de partida* o *llengua d'origen* des de la qual es tradueix un text al castellà, que és la *llengua d'arribada* o *llengua meta*. En tot cas, si el procés de traducció s'executa de manera inversa, els criteris que s'estableixen a continuació són vàlids igualment.

La traducció entre les dues llengües oficials de les Illes Balears, especialment en l'àmbit del tecnolecte administratiu, s'ha de basar en els criteris següents:

— TRANSDUIR TOT EL QUE ÉS TRANSDUIBLE

El coneixement de les dues llengües oficials, que han de tenir els treballadors públics, fa que hi hagi una tendència abusiva a mantenir determinats mots, especialment noms propis, en la llengua de partida. Tot i que hi ha excepcions importants, que s'analitzaran en el capítol «Críteris específics», el principi general ha de ser el de traduir tot el que sigui traduïble a la llengua d'arribada.

Aquest críteri és sobretot aplicable a la traducció dels texts oficials (documentació administrativa i publicacions en el BOIB). En altres àmbits, com ara les àrees de comunicació, és permisible no traduir algunes denominacions administratives (*conselleria, govern...*), seguint el model propi de la premsa escrita en castellà.

— RESPECTAR L'AUTONOMIA DE CADA LLENGUA

El text traduït ha de ser autònom, és a dir, no ha de dependre de la llengua original per ser comprès. Això significa que no s'ha de pressuposar que el lector de la traducció coneix la llengua del text de partida —tot i que, en el cas de les llengües oficials, la coneix. Els criteris generals de traducció són bàsicament els mateixos entre llengües pròximes i llengües llunyanes.

— MANTENIR LA MÀXIMA FIDELITAT EN LA TRANSDUCIÓ DELS DOCUMENTS ADMINISTRATIUS I LES DISPOSICIONS NORMATIVES

Els texts que es publiquen en el butlletí oficial, en les dues llengües oficials de la comunitat autònoma, han de dir exactament el mateix, com també els documents administratius que eventualment es tradueixin. Per tant, la traducció de documents administratius i de disposicions normatives s'ha de basar en la màxima fidelitat al text original, tenint molta cura de no canviar el sentit de les frases en el text traduït.

Ara bé, la literalitat, entesa com a màxima fidelitat, no sempre és possible, perquè cada llengua té, òbviament, una naturalesa pròpia que es manifesta

en tots els nivells (morfològic, sintàctic, lèxic i semàntic). Especialment destacable és el nivell sintàctic, perquè la traducció pot comportar una estructuració diferent dels elements de l'oració o, fins i tot, la divisió en diverses frases. La literalitat absoluta, doncs, només es produeix en determinats sistemes de traducció automàtica¹⁰² i aquest és un dels motius pels quals ha de ser forçosament revisada, tot i que és molt útil com a primer esborrany.

— APLICAR CRITERIS DE TRADUCCIÓ MÉS FLEXIBLES FORA DEL TECNOLECTE ADMINISTRATIU

Més enllà dels documents administratius i de les disposicions normatives, l'objectiu ha de ser aconseguir una traducció fluida, natural, sense rigidesa i adaptada als factors extralingüístics de la llengua d'arribada. La qüestió essencial és traslladar el *sentit* del text original, més que la fidelitat al *significat* de cada mot de les frases que l'integren.¹⁰³ En tot cas, sempre s'ha de controlar el grau d'intervenció del traductor, que no ha d'afegir contingut¹⁰⁴ a l'original ni suprimir-ne.

---

¹⁰² La traducció automàtica és l'operació de traduir un text en suport informàtic des d'una llengua de partida a una d'arribada mitjançant un tipus de programari específic.

¹⁰³ Les teories sobre la traducció tenen una llarga història. Actualment, continua vigent la *teoria interpretativa*, abans anomenada *teoria del sentit*, creada a l'Escola Superior d'Intèrprets i Traductors de París a finals dels anys setanta. La teoria interpretativa distingeix els conceptes de *sentit* i *significat*.

¹⁰⁴ Llevat que sigui necessari explicar la traducció o ampliar informació sobre el tema.

II. CRITERIS ESPECÍFICS

Aquest capítol tracta d'una qüestió que es planteja sovint a l'hora de traduir un text entre les dues llengües oficials: què s'ha de traduir i què no. Aquesta pregunta es refereix principalment als *noms propis*.

És necessari precisar, però, que els criteris que s'exposen a continuació difícilment es podran seguir en tots els casos, perquè en la traducció intervenen factors extralingüístics que són difícils de sistematitzar. Com es veurà, en la majoria dels apartats es fan servir expressions com ara «habitualment», «com a norma general», etc., perquè esdevé impossible incloure la totalitat dels usos. Malgrat tot, és convenient aplicar unes pautes uniformes que defineixin l'estil institucional, a partir de la classificació que s'exposa seguidament.

1. PERSONES

1.1. Nom i llinatges

Com a norma general, el nom no es tradueix. Pel que fa als llinatges, són invariables i s'han d'accentuar segons les regles de la llengua de procedència.

En els noms de persones s'ha de distingir entre *ús social* i *ús legal*. El nom legal és el que figura en el Registre Civil i és únic. El nom social és el que la persona tria per ser anomenada. S'ha de tenir en compte que a vegades no coincideixen. En general, en l'àmbit de l'Administració s'ha d'utilitzar el nom legal, però hi pot haver excepcions.

Català	Castellà
Jaume Mesquida Estaràs	Jaume Mesquida Estaràs
Lluïsa Hernández Fuster	Lluïsa Hernández Fuster
Carlos Marí Carrère	Carlos Marí Carrère

1.2. Conjunció *i* entre els llinatges

L'ús de la conjunció *i* entre els llinatges és habitual en català, però no és prescriptiu. La *i* llatina no s'ha de traduir en els texts en castellà, perquè forma part del nom.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Isabel Pons i Martorell	Isabel Pons i Martorell

1.3. Noms i llinatges en alfabet diferents del llatí

Cada llengua fa la seva adaptació dels noms i llinatges escrits en un alfabet diferent del llatí. En conseqüència, en català no s'ha de tenir en compte la forma adoptada pel castellà,¹⁰⁵ sinó que s'ha de transcriure o transliterar¹⁰⁶ el nom de la llengua original al català. En aquests casos, és convenient consultar obres de referència, com ara enciclopèdies.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
En el conflicte de Txetxènia, Borís Ieltsin [...].	En el conflicto de Chechenia, Boris Yeltsin [...].

1.4. Noms artístics

Aquests tipus de noms no es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el grup menorquí Ja T'ho Diré	el grupo menorquín Ja T'ho Diré
la Coral Universitat de les Illes Balears	la Coral Universitat de les Illes Balears
l'actuació de Diabéticas Aceleradas	la actuación de Diabéticas Aceleradas

¹⁰⁵ Aquest seria un cas d'interferència. Aplicat a la traducció, el concepte d'*interferència* significa que una llengua aliena s'interposa en la traducció d'un text.

¹⁰⁶ Transliterar: 'Representar (els signes d'un alfabet) amb els signes d'un altre alfabet' (DIEC2).

1.5. Noms propis de la reialesa, dinasties, sants, personatges bíblics i històrics, papes i personatges mitològics i literaris

Aquests tipus de noms es tradueixen sempre.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el rei de Mallorca Jaume I el Conqueridor	el rey de Mallorca Jaime I el Conquistador
el papa Francesc	el papa Francisco
els Àustria ¹⁰⁷	los Austrias
Aristòtil, Sòcrates i Plató	Aristóteles, Sócrates y Platón
Àrtemis és filla de Zeus i germana d'Apol·lo.	Artemisa es hija de Zeus y hermana de Apolo.
Noè, Saül i Manasès	Noé, Saúl i Manasés
sant Ferran	san Fernando

1.6. Càrrecs

En general, el nom dels càrrecs es tradueix.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el cap del Servei d'Obres	el jefe del Servicio de Obras
el conseller de Salut	el consejero de Salud
el president de la Junta de Ports	el presidente de la Junta de Puertos

REMARQUES

- Hi ha casos en què es manté la forma de la llengua original: *síndic de greuges*, *lehendakari*...
- Els gabinets de premsa de les conselleries i els ens que en depenen poden fer servir les denominacions dels càrrecs *president*, *presidenta*, *conseller* i *consellera* sense traduir al castellà, seguint el model habitual en els mitjans de comunicació. Per exemple:

¹⁰⁷ En els noms de les dinasties i dels llinatges és preferible mantenir la forma en singular, tot i que en el cas de dinasties la forma en plural també s'admet: *els Àustries*, *els Borbons*...

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
El conseller d'Innovació, Recerca i Turisme s'ha reunit amb la consellera de Serveis Socials i Cooperació.	El conseller de Innovación, Investigación y Turismo se ha reunido con la consellera de Servicios Sociales y Cooperación.

1.7. Formes de tractament

Aquestes formes es tradueixen, tant en forma desplegada com abreujada.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Molt Honorable Senyor President	Muy Honorable Señor Presidente
Sr. Pere Miralles Socias	Sr. D. Pere Miralles Socias
Il·lma. Sra. Isabel Sanchís	Ilma. Sra. D. ^a Isabel Sanchís

REMARQUES

Alguns tractaments estrangers es mantenen en la forma original:

Sir Arthur Conan Doyle

Lord Hamilton

Lady Jane

2. ANIMALS

Els noms d'animals no es tradueixen, llevat dels mitològics.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
La moixa nom Russa.	La gata se llama Russa.
El ca és de nom Brut.	El perro se llama Brut.

Però:

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
l'au Fènix	el ave Fénix
el cavall alat Pegàs	el caballo alado Pegaso

3. INSTITUCIONS I ENTITATS

3.1. Noms d'institucions, empreses públiques i òrgans administratius

En els logotips institucionals, aquestes denominacions no es tradueixen. Així ho ratifica el MIC (<http://mic.caib.cat>).

En tot tipus de texts escrits en l'àmbit de les administracions públiques, com a criteri general, els noms d'institucions, empreses públiques i òrgans administratius es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
la Conselleria d'Hisenda i Administracions Públiques	la Consejería de Hacienda y Administraciones Públicas
el Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social	el Ministerio de Empleo y Seguridad Social
l'Escola Balear d'Administració Pública (EBAP)	la Escuela Balear de Administración Pública (EBAP) ¹⁰⁸
l'Institut Balear de la Dona	el Instituto Balear de la Mujer
l'Agència Balear de l'Aigua i la Qualitat Ambiental (ABAQUA)	la Agencia Balear del Agua y la Calidad Ambiental (ABAQUA) ¹⁰⁸

REMARQUES

- Al marge d'aquest criteri general, pel que fa a la traducció o no dels ens del sector públic instrumental de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, convé consultar l'annex de la versió castellana del decret vigent pel qual s'estableixen les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, perquè hi ha algunes excepcions.
- A més, en les convocatòries i les notes de premsa és permisible no traduir al castellà determinats noms d'institucions.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Com que són formes femenines, cal tenir en compte que l'article en castellà que precedeix les sigles és *la*: *la EBAP* i *la ABAQUA*.

¹⁰⁹ El Servei d'Assessorament Lingüístic i Documental de la Conselleria de Presidència va divulgar l'any 2015 un document sobre aquestes excepcions, anomenat «Sobre l'ús en llengua original del nom de determinades institucions, càrrecs i edificis de les Illes Balears en les convocatòries i les notes de premsa en llengua castellana».

Les denominacions que es poden mantenir en català són les següents:

Parlament de les Illes Balears

Govern de les Illes Balears

Comunitat Autònoma de les Illes Balears [*institució, no territori*]

Consell de Govern

Consell Insular de Mallorca

Consell Insular de Menorca

Consell Insular d'Eivissa

Consell Insular de Formentera

Per analogia, també es pot mantenir en català el nom dels ajuntaments.

Això no obstant, quan es facin servir en plural, cal traduir el nom genèric de les institucions al castellà.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
els presidents dels consells insulars	los presidentes de los consejos insulares
els presidents dels governs autonòmics	los presidentes de los gobiernos autonómicos

3.2. Noms de centres educatius, sanitaris, sociosanitaris i esportius

En els noms de centres educatius, sanitaris, sociosanitaris i esportius, de titularitat tant pública com privada, s'ha de traduir la denominació genèrica que ha passat a formar part del nom del centre i, si n'hi ha, s'ha de mantenir la part específica, normalment un nom propi de persona o de lloc.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Centre d'Educació Infantil i Primària Pintor Torrent	Centro de Educación Infantil y Primaria Pintor Torrent
Centre d'Educació Infantil i Primària de Pràctiques	Centro de Educación Infantil y Primaria de Prácticas
Col·legi Llaüt	Colegio Llaüt
Centre Concertat San Buenaventura	Centro Concertado San Buenaventura
Institut d'Educació Secundària Politècnic	Instituto de Educación Secundaria Politécnico
Centre de Salut Canal Salat	Centro de Salud Canal Salat
Residència i Centre de Dia Can Blai	Residencia y Centro de Día Can Blai
Poliesportiu Marga Crespí	Polideportivo Marga Crespí
Pavelló Esportiu Multifuncional Menorca	Pabellón Deportivo Multifuncional Menorca

REMARQUES

Si la part específica del nom comença per un article, s'ha d'escriure en majúscula inicial, ja que forma part del nom propi.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Centre de Salut S'Escorxador	Centro de Salud S'Escorxador
Unitat Bàsica de Salut El Carme	Unidad Básica de Salud El Carme
Centre Socioeducatiu Es Mussol	Centro Socioeducativo Es Mussol

3.3. Entitats sense finalitat de lucre i institucions religioses

Tot i que només tenen la denominació oficial en una llengua, la tendència general és traduir el nom d'aquestes entitats, llevat de la decisió de l'entitat de ser designada només en una llengua.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Col·legi de Metges	el Colegio de Médicos
la Reial Acadèmia Espanyola	la Real Academia Española
l'Institut d'Estudis Catalans	el Instituto de Estudios Catalanes
el Tercer Orde Franciscà	la Tercera Orden Franciscana

3.4. Empreses privades i els seus òrgans de gestió

Aquests tipus de noms no es tradueixen. La tria del nom propi d'una empresa privada és una decisió particular, com la del nom de les persones.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
l'empresa Hierros y Aceros, SA	la empresa Hierros y Aceros, SA
la botiga Passarella	la tienda Passarella

Ara bé, hi ha empreses que, per voluntat pròpia, utilitzen una doble denominació, registrada o no (*ús social*).

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Banc de Crèdit Balear	el Banco de Crédito Balear

3.5. Partits polítics i organitzacions sindicals

En aquests tipus de noms, s'ha de distingir, com en els noms de persona, l'ús legal i l'ús social. Legalment, els partits polítics i les organitzacions sindicals només tenen un nom, però socialment, com a norma general, aquestes denominacions es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Partit Popular	Partido Popular
Unió General de Treballadors	Unión General de Trabajadores
Partit Socialista Obrer Espanyol	Partido Socialista Obrero Español

REMARQUES

S'han de respectar, això no obstant, les excepcions fixades per l'ús o per la tradició, que no es tradueixen, com ara:

Esquerra Republicana de Catalunya

Sinn Féin

4. SIGLES

En general, les sigles no es tradueixen, però sí que es tradueix el nom de les entitats o els conceptes que representen.¹¹⁰

PC [*sigla de personal computer, la mateixa en català i en castellà*]

RENFE [*forma igual en català i en castellà*]

Però:

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Xarxa Nacional de Ferrocarrils Espanyols (RENFE)	Red Nacional de Ferrocarriles Españoles (RENFE)
Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB)	Servicio de Empleo de las Illes Balears (SOIB)

REMARQUES

El criteri general descrit anteriorment té una excepció important: si existeix una sigla pròpia en la llengua d'arribada, aquesta és la que s'ha de fer servir.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
els Estats Units d'Amèrica (EUA)	los Estados Unidos de América (EE. UU.)
el Partit Nacionalista Basc (PNB)	el Partido Nacionalista Vasco (PNV)
l'Organització per a l'Alliberament de Palestina (OAP)	la Organización para la Liberación de Palestina (OLP)

¹¹⁰ Per a més informació sobre l'ús i les característiques de les sigles, es pot consultar l'apartat 3 del capítol II de la part setena.

5. OBJECTES, PRODUCTES I MARQUES

5.1. Objectes singulars i vehicles, naus i aereaus

Normalment, aquests tipus de noms no es tradueixen. Si són noms propis no comercials, és a dir, si no són marques, els noms dels vehicles van en cursiva (vegeu l'apartat 2.3 del capítol I de la part segona).

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Pi de les Tres Branques	el Pi de les Tres Branques
el llaüt <i>Xaloc</i>	el laúd <i>Xaloc</i>
el vaixell <i>Rainbow Warrior</i> [nom propi no comercial de nau]	el barco <i>Rainbow Warrior</i>
l'Airbus A-300 <i>Aigües Tortes</i>	el Airbus A-300 <i>Aigües Tortes</i>
el cotxe Porsche Carrera [marca comercial de vehicle]	el coche Porsche Carrera

REMARQUES

Alguns objectes singulars es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
l'espasa Durandal	la espada Durandarte
l'arca de l'Aliança	el arca de la Alianza

5.2. Productes i denominacions d'origen

En aquests tipus de noms, s'ha de traduir el nom comú (el del producte) i mantenir invariable el nom de lloc, llevat que aquest tenguí una forma tradicional en l'altra llengua.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
un vi de la Denominació d'Origen Binissalem	un vino de la Denominación de Origen Binissalem
el Vi de la Terra Serra de Tramuntana - Costa Nord	el Vino de la Tierra Serra de Tramuntana - Costa Nord
pernil de Terol	jamón de Teruel

REMARQUES

Cal tenir en compte que quan un topònim es fa servir com a nom comú, escrit en minúscules, es tradueix si té una forma tradicional en l'altra llengua.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
un priorat excel·lent	un priorato excelente
un manxego semicurat	un manchego semicurado
un xerès sec	un jerez seco
un rioja de criança	un rioja de crianza

5.3. Marques comercials

Les marques comercials no es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el torró de xixona d'El ¹¹¹ Lobo	el turrón de jijona de El Lobo
la llimonada Pep Lemon	la limonada Pep Lemon
les mongetes del ganxet Ferrer	las alubias de gancho Ferrer

6. DIVISIONS TEMPORALS

6.1. Festivitats i celebracions

En general, aquests noms es tradueixen:

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
la Nit de Nadal	la Nochebuena
la Nit de Cap d'Any	la Nochevieja
la Fira d'Abril	la Feria de Abril
les festes d'El Rocío	las fiestas de El Rocío ¹¹²
Divendres Sant	Viernes Santo

¹¹¹ La preposició *de* no es contreu amb l'article *el* perquè l'article forma part de la marca comercial.

¹¹² No es contreuen la preposició *de* i l'article *el* perquè l'article, en majúscula, forma part del topònim.

6.2. Períodes històrics i moviments artístics, ideològics, socials o culturals

Majoritàriament, aquests tipus de noms es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el romànic ¹¹³	el románico
l'expressionisme	el expresionismo

REMARQUES

Per evitar ambigüitats, alguns casos no es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
És un escriptor de la Renaixença.	Es un escritor de la Renaixença. ¹¹⁴

7. ACTIVITATS CULTURALS, CIENTÍFIQUES I SOCIALS

7.1. Congressos, jornades i simposis

Els noms de congressos, jornades i simposis, com a norma general, es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana	el Primer Congreso Internacional de la Lengua Catalana

7.2. Conferències, ponències i discursos

Els títols de conferències, ponències i discursos no es tradueixen i s'han d'esmentar en la llengua d'emissió. Si es considera necessari, es pot afegir la traducció entre parèntesis i cometes simples.

¹¹³ Pel que fa a l'ús de la majúscula i la minúscula en aquests moviments, vegeu l'apartat 3.5 del capítol I de la part setena.

¹¹⁴ *Renacimiento* i *Renaixença* són períodes artístics diferents.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
la conferència «Els problemes de la sida al Tercer Món»	la conferencia «Els problemes de la sida al Tercer Món»
el discurs «Xarxes a l'abast dels usuaris de la interfície»	el discurso «Xarxes a l'abast dels usuaris de la interfície» ('Redes al alcance de los usuarios de la interfaz')
la conferència «This is water» ('L'aigua és això'), de David Foster Wallace	la conferencia «This is water» ('Esto es agua'), de David Foster Wallace

7.3. Premis i distincions

En general, els noms dels premis i les distincions es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes ¹¹⁵	el Premio de Honor de las Letras Catalanas
el Premi Nacional de Recerca i Desenvolupament	el Premio Nacional de Investigación y Desarrollo

REMARQUES

Hi ha, però, algunes excepcions.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Premi Ramon Llull	el Premio Ramon Llull
la Creu de Sant Jordi	la Cruz de Sant Jordi

8. DOCUMENTS OFICIALS

8.1. Documents administratius i disposicions normatives

Els documents administratius i els títols de disposicions normatives es tradueixen.

¹¹⁵ Per a l'ús de la majúscula i la minúscula en els premis i les distincions, vegeu l'apartat 3.9 del capítol I de la part setena.

Català	Castellà
Decret de creació del Consell Assessor Balear de Cultura	Decreto de creación del Consejo Asesor Balear de Cultura
Informe sobre la supressió de barreres arquitectòniques a l'IES Santa Maria d'Eivissa	Informe sobre la supresión de barreras arquitectónicas en el IES Santa Maria d'Eivissa

8.2. Diaris i butlletins oficials

Tot i que els títols de les publicacions periòdiques no es tradueixen, els diaris i butlletins oficials no segueixen aquesta pauta, perquè s'hi aplica el mateix criteri que al nom de les institucions de què són òrgans de difusió.

Així, l'edició del BOE en català, per exemple, tradueix el nom d'aquest diari oficial: *Butlletí Oficial de l'Estat*. En consonància, el nom del *Butlletí Oficial de les Illes Balears* es tradueix també al castellà: *Boletín Oficial de las Illes Balears*.¹¹⁶

Català	Castellà
<i>Butlletí Oficial de les Illes Balears</i> (BOIB) ¹¹⁷	<i>Boletín Oficial de las Illes Balears</i> (BOIB)
<i>Butlletí Oficial de l'Estat</i> (BOE)	<i>Boletín Oficial del Estado</i> (BOE)

Un exemple il·lustratiu de la traducció dels diaris oficials és el *Diari Oficial de la Unió Europea* (DOUE). Se'n mostren alguns exemples:

Català	Castellà	Francès	Anglès	Alemany
<i>Diari Oficial de la Unió Europea</i>	<i>Diario Oficial de la Unión Europea</i>	<i>Journal officiel de l'Union européenne</i>	<i>Official Journal of the European Union</i>	<i>Amtsblatt der Europäischen Union</i>

¹¹⁶ Pel que fa a les raons per les quals no es tradueix el topònim, vegeu l'apartat 10.4 d'aquest capítol.

¹¹⁷ Per als usos de la cursiva, vegeu l'apartat 2.3 del capítol I de la part segona.

9. OBRES DE CREACIÓ

9.1. Obres literàries, teatrals, científiques i cinematogràfiques

Pel que fa al títol d'aquestes obres, s'han de tenir en compte els factors següents:

- a) Si el títol ha estat traduït al català, o té tradició en aquesta llengua, s'ha d'escriure en català.

Català	Castellà
el llibre <i>La muntanya màgica</i> , de Thomas Mann	el libro <i>La montaña mágica</i> , de Thomas Mann
la pel·lícula <i>Únic testimoni</i> , de Peter Weir	la película <i>Único testigo</i> , de Peter Weir

- b) Si es fa referència a una versió concreta, el títol s'ha d'esmentar en la llengua d'aquesta versió.

Català	Castellà
Ha llegit <i>El porqué de las cosas</i> , de Quim Monzó. [<i>Ha llegit la traducció castellana.</i>]	Ha leído <i>El porqué de las cosas</i> , de Quim Monzó.

- c) Si el títol no ha estat traduït al català, però sí que ho ha estat al castellà i es coneix així de manera general, s'ha d'escriure el títol castellà. Es pot incloure entre parèntesis i entre cometes simples el títol en la llengua original.

Català	Castellà
He vist la pel·lícula <i>Tres anuncios en las afueras</i> ('Three Billboards Outside Ebbing, Missouri').	He visto la película <i>Tres anuncios en las afueras</i> ('Three Billboards Outside Ebbing, Missouri').

- d) Si el títol no ha estat traduït al català ni al castellà, s'ha d'esmentar en la llengua original. Si és necessari, es pot incloure entre parèntesis i entre cometes simples la traducció literal.

Ha llegit *Der Dativ ist dem Genitiv sein Tod* ('El datiu és la mort del genitiu').

9.2. Publicacions periòdiques

Els títols de les publicacions periòdiques no es tradueixen.

Català	Castellà
el periòdic <i>Ara</i>	el periódico <i>Ara</i>
el setmanari <i>The Economist</i>	el semanario <i>The Economist</i>

9.3. Obres musicals

En els títols de les obres musicals, s'hi han d'aplicar els criteris següents:

- a) Els títols d'obres musicals en llengües romàniques generalment no es tradueixen. Tot i això, aquest criteri és molt oscil·lant perquè a vegades la tradició és traduir-les. Si es considera convenient, es pot incloure entre parèntesis i cometes simples la traducció literal.

Català	Castellà
<i>Rigoletto, La Traviata i Il Trovatore</i> , de Giuseppe Verdi	<i>Rigoletto, La Traviata e Il Trovatore</i> , de Giuseppe Verdi
<i>Prélude à l'après-midi d'un faune</i> , de Claude Debussy ¹¹⁸	<i>Prélude à l'après-midi d'un faune</i> , de Claude Debussy
<i>Les quatre estacions</i> , ¹¹⁹ d'Antonio Vivaldi	<i>Las cuatro estaciones</i> , de Antonio Vivaldi

- b) Entre llengües més llunyanes, és habitual traduir-los si hi ha tradició. Si no és així i si es considera convenient, la traducció literal es pot incloure entre cometes simples i parèntesis.

Català	Castellà
l'òpera <i>L'holandès errant</i> , de Richard Wagner	la ópera <i>El holandés errante</i> , de Richard Wagner
l'òpera <i>The Fairy Queen</i> ('La reina de les fades'), de Henry Purcell	la ópera <i>The Fairy Queen</i> ('La reina de las hadas'), de Henry Purcell

¹¹⁸ Aquest exemple també es podria traduir (*Preludi a la sesta d'un faune / Preludio a la siesta de un fauno*) perquè és usual anomenar aquesta obra amb la forma traduïda. L'elecció d'una o altra opció depèn molt del context.

¹¹⁹ Traduïda per tradició.

- c) Les peces musicals iniciades per un nom genèric (*sonata, simfonia, concert, quartet...*) es tradueixen sempre.

Català	Castellà
Concert per a piano i orquestra núm. 1 de Chopin	Concierto para piano y orquesta n.º 1 de Chopin

- d) Els títols d'òperes i sarsueles castellanques no es tradueixen al català, perquè la tradició és mantenir-los en la llengua original.

Català	Castellà
la sarsuela <i>Los gavilanes</i>	la zarzuela <i>Los gavilanes</i>

- e) Els títols de cançons normalment no es tradueixen, llevat que se n'hagi fet una versió traduïda i es vulgui fer referència a aquesta versió.

Català	Castellà
la cançó «Strangers in the night», de Frank Sinatra	la canción «Strangers in the night», de Frank Sinatra

9.4. Obres d'art

Els títols d'obres d'art es poden traduir, però hi ha nombroses excepcions, marcades per la tradició o per l'ús.

Català	Castellà
el quadre de Claude Monet <i>Estany de nenúfars i camí</i>	el cuadro de Claude Monet <i>Estanque de nenúfares y camino</i>
l'escultura <i>La pietat</i> , de Miquel Àngel	la escultura <i>La piedad</i> , de Miguel Ángel

Però:

Català	Castellà
<i>La Gioconda</i>	<i>La Gioconda</i>
<i>Las Meninas</i>	<i>Las Meninas</i>

10. NOMS DE LLOC

10.1. Estats, nacions, comunitats autònomes i regions naturals

Són topònims majors¹²⁰ i, si tenen forma tradicional en la llengua d'arribada, es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Espanya	España
Txèquia	Chequia
Hongria	Hungría
Illes Balears	Islas Baleares ¹²¹
Catalunya	Cataluña
Andalusia	Andalucía
Castella-Lleó	Castilla-León
Bretanya	Bretaña
Saxònia	Sajonia

10.2. Comarques, mancomunitats i petites regions naturals

Aquests topònims, normalment, no es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
es Raiguer	Es ¹²² Raiguer
es Migjorn	Es Migjorn
la Garrotxa	La Garrotxa
l'Alt Empordà	L'Alt Empordà
Las Alpujarras	Las Alpujarras
Las Hurdes	Las Hurdes
Liébana	Liébana

¹²⁰ Els topònims majors són noms de països, de comunitats autònomes i regions naturals, de capitals, de ciutats importants i d'accidents geogràfics internacionalment coneguts.

¹²¹ Vegeu el punt 10.4 d'aquest capítol.

¹²² L'article que acompanya alguns topònims, en castellà, s'escriu en majúscula. Vegeu el punt 10.8 d'aquest capítol.

REMARQUES

Alguns topònims d'aquests tipus, per tradició, es tradueixen.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
els Monegres	Los Monegros
la Manxa	La Mancha
la Plana d'Utiel	La Plana de Utiel

10.3. Noms de poblacions

Se solen traduir els noms de capitals i ciutats importants (topònims majors) i, en canvi, no es tradueixen els noms de municipis i poblacions menors. Però hi ha excepcions marcades pels factors de tradició i de proximitat geogràfica.

EXEMPLES DE POBLACIONS TRADUÏDES

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Saragossa	Zaragoza
Oscà	Huesca
Cadís	Cádiz
Còrdova	Córdoba
la Corunya	La Coruña
Lleida	Lérida
Carcassona	Carcasona
Montpeller	Montpellier
Bordeus	Burdeos
Brussel·les	Bruselas
Moscú	Moscú
Istanbul	Estambul

EXEMPLES DE POBLACIONS NO TRADUÏDES

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Buenos Aires	Buenos Aires
Los Angeles ¹²³	Los Ángeles
Huelva	Huelva
Badajoz	Badajoz
Albacete	Albacete
Besançon	Besançon
Rosenheim	Rosenheim
Bath	Bath
Zakopane	Zakopane

Els topònims dels municipis i nuclis urbans de comunitats autònomes amb llengua pròpia diferent del castellà no es tradueixen. En aquests casos s'han de fer servir les denominacions oficials que figuren en la normativa autonòmica respectiva i en el Registre d'Entitats Locals.

es Mercadal	Esplugues	Arteixo
Sencelles	Sant Just Desvern	Sanxenxo
es Pujols	les Borges Blanques	Soutomaior
Pollença	el Pont de Suert	Barakaldo
Santa Gertrudis	Palafrugell	Etxebarria
Ferrerries	Crevillent	Lekeitio
Esporles	Alcàsser	Azkoitia

¹²³ En català, aquest topònim no du accent.

10.4. Especial referència a la toponímia de les Illes Balears

a) Nom de la comunitat autònoma

L'actual Estatut d'autonomia de les Illes Balears disposa que el nom de la comunitat autònoma és *Illes Balears*, denominació que es manté igual en la versió catalana i la castellana de la norma. Aquesta circumstància respon al canvi de denominació de la província de les Illes Balears que es va produir mitjançant la Llei 13/1997, de 25 d'abril.¹²⁴ Per tant, el nom oficial de la comunitat autònoma en castellà és *Illes Balears*. La forma afecta, a més del nom de la comunitat autònoma, la denominació oficial d'institucions, ens o publicacions. Per exemple:

- el presidente de las Illes Balears
- el Gobierno de las Illes Balears
- el Servicio de Empleo de las Illes Balears
- la Agencia Tributaria de las Illes Balears
- el *Boletín Oficial de las Illes Balears*

Així doncs, en castellà, en contextos de marcat caràcter oficial es recomana utilitzar la denominació oficial del topònim, tot i que això contravé els criteris de traducció generalment establerts arreu i també en aquest LLIBRE D'ESTIL, tant els referents a estats, regions i nacions com els relatius a institucions, ens o publicacions.

En altres contextos, la forma *Illes Balears* es pot traduir al castellà o a qualsevol altra llengua sense cap restricció (*Islas Baleares, Balearic Islands, Illas Baleares, Balear Uharteak, Îles Baléares...*), com sempre s'ha fet.

b) Nom de les illes

Oficialment, segons la denominació estatutària, els noms de les illes s'han de traduir. Lingüísticament, també són formes traduïbles, per tradició. Per tant, en castellà, el topònim *Eivissa*, com a nom de l'illa, s'ha de traduir per *Ibiza*. Les illes de *Mallorca* i *Menorca* tenen una grafia idèntica en català i en castellà, però també són traduïbles, com es pot veure en altres llengües: *Majorque, Minorque* (francès), *Majorca, Minorca* (anglès), etc. En el cas de *Formentera*, el topònim es manté sense traduir.

---

¹²⁴ Llei 13/1997, de 25 d'abril, per la qual passa a denominar-se oficialment *Illes Balears* la província de les Balears (BOE núm. 100, de 26/04/1997).

c) Noms de municipis, nuclis de població i toponímia no urbana

Els noms oficials dels municipis, els nuclis de població¹²⁵ i la toponímia no urbana¹²⁶ de les Illes Balears s'han de designar en català en qualsevol àmbit. És important tenir en compte aquest criteri en la cartografia.

Aixo no obstant, les formes *Maó* i *Eivissa* es poden traduir, atès que es tracta de topònims majors (vegen la nota 120).

10.5. Vies públiques

En general, només es tradueix el nom genèric de les vies públiques. Tot i això, hi ha excepcions, per la qual cosa s'han de respectar sempre les formes fixades per la tradició.

EXEMPLES DE VIES PÚBLIQUES AMB EL NOM GENÈRIC TRADUÏT

Català	Castellà
el carrer Nou	la calle Nou
la plaça de ses Palmeres	la plaza de Ses Palmeres
la plaça de l'Olivar	la plaza de L'Olivar ¹²⁷
el carrer de l'Argenteria	la calle de L'Argenteria
el carrer dels Oms	la calle de Els Oms ¹²⁸
la plaça del Mercat	la plaza de El Mercat
el passeig del Born	el paseo de El Born
el barri de Son Gotleu	el barrio de Son Gotleu
l'avinguda Diagonal	la avenida Diagonal
el carrer de Cava Baja (Madrid)	la calle de Cava Baja
la plaça de Tiananmen (Pequín)	la plaza de Tiananmen
l'avinguda Unter den Linden (Berlín)	la avenida Unter den Linden

¹²⁵ D'acord amb els decrets de toponímia 36/1988 i 61/1990 (vegeu l'apèndix 1), dictats en desplegament de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears.

¹²⁶ La toponímia no urbana es pot consultar en línia en el *Nomenclàtor de toponímia de les Illes Balears* (NOTIB), en el web <http://notib.recerca.iec.cat>. Aquest document, molt ampli i en constant evolució, arreplega més de cinquanta mil topònims de les Illes Balears.

¹²⁷ En castellà, l'article que acompanya el nom d'algunes vies públiques s'escriu en majúscula i no es contreu amb la preposició *de*.

¹²⁸ Ídem nota anterior.

EXEMPLES DE VIES PÚBLIQUES AMB EL NOM GENÈRIC NO TRADUÏT

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Travessera de Gràcia (Barcelona)	Travessera de Gràcia
Carrera de San Jerónimo (Madrid)	Carrera de San Jerónimo
Rue des Rosiers (París)	Rue des Rosiers
Trafalgar Square (Londres)	Trafalgar Square
Park Avenue (Nova York)	Park Avenue

La part concreta normalment no es tradueix, però també hi ha excepcions.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
la Cinquena ¹²⁹ Avinguda (Nova York)	la Quinta Avenida
els Camps Elisis (París)	los Campos Elíseos
la plaça Roja (Moscou)	la plaza Roja

10.6. Accidents geogràfics

En els noms d'accidents geogràfics, s'hi han d'aplicar els criteris que hi ha a continuació.

a) Topònims majors

Si hi ha tradició, es tradueix tant la part genèrica del topònim (mar, riu, etc.), si en té, com la concreta.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
la mar Adriàtica	el mar Adriático
els Pirineus	los Pirineos
els Alps	los Alpes
els Carpats	los Cárpatos
la mar Morta	el mar Muerto
les muntanyes Rocalloses	las montañas Rocosas

¹²⁹ Totes les denominacions ordinals de vies públiques es tradueixen: *la Segona Avinguda, la Tercera Avinguda*, etc.

b) Topònims menors¹³⁰

Es tradueix habitualment la part genèrica i es deixa sense traduir la part concreta.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
la badia de Palma	la bahía de Palma
la vall de Sóller	el valle de Sóller
la platja des Trenc	la playa de Es Trenc
el torrent de Pareis	el torrente de Pareis
la vall de Boí	el valle de Boí
la cova d'en Faraix	la cueva de En Faraix
el cap de Cavalleria	el cabo de Cavalleria
la punta Nati	la punta Nati
l'albufera des Grau	la albufera de Es Grau
la platja de Tamanca	la playa de Tamanca

Però si el genèric ha passat a formar part del nom propi, no es tradueix.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Puig Major	el Puig Major
les Marismas del Guadalquivir	las Marismas del Guadalquivir
les Tablas de Daimiel	las Tablas de Daimiel
el Monte Perdido	el Monte Perdido
el Mont Blanc	el Mont Blanc

¹³⁰ Novament es destaca la importància de consultar en el NOTIB la toponímia no urbana de les Illes Balears. Vegeu la nota 126 anterior.

En la traducció s'ha de tenir en compte que el nom dels rius pot ser femení en català.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
la Garona	el Garona
la Valira	el Valira

10.7. Llocs característics i monuments

Com sempre, s'ha de seguir la tradició a l'hora de traduir o no aquests noms.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
l'aqüeducte de Segòvia	el acueducto de Segovia

EXEMPLES DE NOMS TRADUÏTS

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Castell de Bellver	el Castillo de Bellver
el Palau de l'Almudaina	el Palacio de La Almudaina
els Camps Elisis	los Campos Elíseos
la Capella Sixtina	la Capilla Sixtina
la Sagrada Família	la Sagrada Familia
la Mesquita ¹³¹ de Còrdova	la Mezquita de Córdoba
les Torres Bessones	las Torres Gemelas

EXEMPLES DE NOMS NO TRADUÏTS

la Fontana di Trevi

la Maestranza

la Torre del Oro

¹³¹ La paraula *mesquita* s'escriu en majúscula inicial perquè és un edifici singular (vegeu el subapartat 3.4.8 del capítol I de la part setena).

10.8. Topònims amb article

a) Amb forma catalana

Els topònims en català (els originaris i els que tenen forma catalana) han de dur l'article en minúscula inicial, el qual es contreu, si escau, amb les preposicions precedents.

En castellà, en canvi, l'article s'ha d'escriure en majúscula i sense contracció amb les preposicions.¹³²

Català	Castellà
Viu <i>as</i> ¹³³ /al Mercadal.	Vive en Es/El Mercadal.
És de l'Empordà.	Es de L'Empordà. [<i>no del</i>]
carrer dels Fideus	calle de Els Fideus [<i>no dels ni de los</i>]
platja de ses Covetes	la playa de Ses Covetes
aeroport del Prat	aeropuerto de El Prat [<i>no del Prat</i>]
És del Caire.	Es de El Cairo. [<i>no del</i>]
el nucli de na Xemena	el núcleo de Na Xemena
Té una casa als Carpats.	Tiene una casa en los ¹³⁴ Cárpatos.

b) Sense forma catalana

Els topònims que no tenen forma catalana han de dur l'article en majúscula i, per tant, aquest no s'ha de contreure amb les preposicions precedents. La preposició *de*, però, s'ha d'apostrofar en català quan pertoqui.

Català	Castellà
Viu a El Garrobo.	Vive en El Garrobo.
És d'El Bierzo.	Es de El Bierzo.
Viu a Las Arenas.	Vive en Las Arenas.
carrer de Los Libreros	calle de Los Libreros

¹³² Manuel Seco, en el *Diccionario de dudas del español*, diu: «Si *el* se escribe con mayúscula por formar parte de determinados nombres propios, la contracción no se suele realizar en la escritura, pero sí en la pronunciación: *El monasterio de El Escorial* [...], *Fueron a El Ferrol*».

¹³³ La forma *as* és la contracció de la preposició *a* i l'article *es*.

¹³⁴ La forma *los* s'escriu en minúscula perquè no forma part del topònim, sinó que és un article que hi apareix merament per raons gramaticals. Casos semblants serien *el Ebro*, *el Cáucaso*, *el Danubio*, etc.

10.9. Topònims inclosos en noms d'institucions o entitats

En els logotips oficials, els topònims no s'han de traduir.

En altres designacions es poden traduir, però s'ha de respectar la voluntat de la institució o entitat de ser traduïda o no i també la denominació oficial del topònim fixada en el corresponent estatut d'autonomia.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Govern de les Illes Balears	Gobierno de las Illes Balears ¹³⁵ / Gobierno de las Islas Baleares ¹³⁶
Generalitat de Catalunya	Generalitat ¹³⁷ de Cataluña ¹³⁸
Junta d'Andalusia	Junta de Andalucía
Regió de Múrcia	Región de Murcia

REMARQUES

En el cas de les entitats esportives, quan l'entitat es designa amb el nom complet, no s'ha de traduir el topònim, encara que tinguí tradició en la llengua. En la designació incompleta, en canvi, el topònim es pot traduir.

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
RCD Espanyol de Barcelona	RCD Espanyol de Barcelona
Levante Unión Deportiva	Levante Unión Deportiva
Cádiz Club de Fútbol	Cádiz Club de Fútbol
Elche Club de Fútbol	Elche Club de Fútbol
RCD Zaragoza	RCD Zaragoza

Però:

<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
el Cadis	el Cádiz
l'Elx	el Elche
el Saragossa	el Zaragoza

¹³⁵ Escrit així en texts juridicoadministratius, per seguiment estricte de la denominació oficial (vegeu l'apartat 10.4 anterior).

¹³⁶ Escrit així en altres texts.

¹³⁷ La institució prefereix que el nom de la institució, per a ús general, no es tradueixi.

¹³⁸ En l'Estatut d'autonomia de Catalunya es tradueix al castellà el topònim del territori.

10.10. Topònims estrangers en les adreces

En la indicació de les adreces, els topònims de les vies públiques de les localitats estrangeres no s'han de traduir.

El nom de la població es pot traduir si té tradició en català. A fi que no hi hagi confusions, ha d'anar sempre precedit o seguit del codi postal.

Finalment, el nom del país s'ha de traduir al català, llevat d'una minoria que no hi té traducció.

<i>Població i país traduïts</i>	<i>Població no traduïda i país traduït</i>	<i>Població i país no traduïts</i>
H. Gerhard D. Wempe Maximilianstrasse, 45 D-80539 Munic ALEMANYA	M. James Smith 23, Marlborough St. Leeds LS1 4PB REGNE UNIT	Aïssata Sanou Av. Pr. Joseph Ki-Zerbo, 5 Ouagadougou BURKINA FASO